

menu trebala više ukazivati na ispravno služenje novcem.

Josip Jelenić, inače dekan Fakulteta društvenih znanosti na Papinskom sveučilištu Gregoriana u Rimu, u članku »Lihva i kamate prema kršćanskoj etici« osuđuje nepravedne kamate i lihvu jer je jednostavno moralno nedopustivo i za svaku osudu bogatiti se na račun tuđe potrebe, osobito ako je riječ o temeljnim ljudskim potrebama i pravima. Pisac upozorava na nužnost pozivanja na principe kršćanske etike u promišljanju ekonomije, a s nakanom izgradnje sustava koji se ne bi služio čovjekom, nego bi čovjeku služio.

Ivan Markešić iz Hrvatskog leksikografskog zavoda »Miroslav Krleža« u prilogu pod naslovom »Religijske zajednice kao gospodarska poduzeća« u okviru današnje opće monetizacije postavlja pitanje o mogućnosti pomirenja dviju gotovo nepomirljivih datosti: posredovanja najviših vrijednosti, odnosno navješćivanje nadnaravnog vječnog života, s novcem kao najjasnijim izrazom ljudske pohlepe, gramzivosti i zloće. Autor smatra da neke religijske zajednice djeluju prema tržišnim zakonitostima kao gospodarska poduzeća. U članku je među ostalim riječi i o utjecaju Crkve odnosno religijskih zajednica na poslovanje lokalnih, nacionalnih i internacionalnih poduzeća i korporacija, a u završnom dijelu će čitatelj moći nešto naslutiti o tzv. scientističkoj crkvi i njezinom gospodarskom poslovanju.

Posljednji prilog ovog vrijednog zbornika napisala je Verica Akrap iz Državnog ureda za reviziju Republike Hrvatske. Članak je jasan, konkretan, praktičan te nadasve zanimljiv. Jaki mehanizam financijske kontrole u državnim institucijama najvažniji je čimbenik u borbi protiv korupcije, koju se općenito definira kao zlouporabu javne službe u privatnu korist. Korupcija je u veoma velikoj mjeri prisutna u svim tranzicijskim zemljama, pa tako i u Hrvatskoj koja osim toga ima iza sebe i ratno stanje. Au-

torica ističe da korupciju valja kontrolirati poglavito na nekim područjima, primjerice u izdavanju dozvola, licenci, uvoznih kvota, putovnica, uvozno–izvozne dokumentacije, kontrole cijena, raspisivanju i provođenju javnih natječaja za razne nabave itd. Autorica donosi i neke protukorupcijske mjere, primjerice čestu rotaciju zaposlenih, djelotvornu internu reviziju u javnoj upravi, jednaku dostupnost informacija svim zainteresiranima. Za sprječavanje korupcije važan je dobar zakonodavni okvir i časno ponašanje same vlasti, odnosno državnog vrha. U završnom dijelu autorica govori o strategijama u sprečavanju korupcije, od kojih je najdjelotvornija ona u kojoj se korupcija doživljava kao djelatnost visokog rizika i niske dobiti. U svemu tome je naravno najznačajnija politička volja. Autorica nije propustila dočarati praksu drugih zemalja u suzbijanju korupcije.

Ovaj zbornik, kao uostalom i čitav religijski niz u kojem je on već osma knjiga, svojim vrijednim i veoma širokim opsegom priloga uistinu ispunjava prazninu koja u našoj domaćoj javnosti na tom području postoji.

Ivan ŠESTAK

Miroslav VANINO, *Isusovci i hrvatski narod*, Svezak 3, Pučke misije, prekomorske misije, Rezidencija Osijek, književni rad, FTI DI, Biblioteka Vrela i prinosi, kn. 6, Zagreb, 2005, XLIV, 575 str.

Miroslav Vanino, isusovac i povjesničar, rodio se u Zagrebu 10. listopada 1879. na adresi Dolac 2 (rodna kuća je srušena). Kao veoma poznat znanstvenik bio je dopisni član JAZU, a primljen je i u društvo »Braće hrvatskog zmaja« pod rednim brojem 891. s društvenim imenom »Zmaj od Dolca«. Nakon veoma plodna života umro je 6. prosinca 1965. u Zagrebu, u Palmotićevoj 33, u 87. godini života i 61. redovništva.

Miroslav je niže razrede gimnazije pohađao u Zagrebu, a 14. kolovoza 1894. ušao je u isusovački novicijat u St. Andriju u Austriji. Filozofiju je studirao u Požunu (danas Bratislava), teologiju u frankofonom dijelu Belgije, u Louvainu — gdje je 1910. zaređen za svećenika. Zatim je povijest i zemljopis studirao u Beču i Zagrebu. Godine 1917./18. je u Prvom svjetskom ratu na fronti kao vojni svećenik. Krajem 1918. vraća se u Zagreb i tu doktorira tezom »Povijest filozofske i teološke nastave na Isusovačkoj akademiji u Zagrebu 1633.–1773«. Godine 1920.–1922. bio je profesor u Travničkoj klasičnoj gimnaziji, 1924.–1927. djelovao je kao misionar za Hrvate u SAD-u, a od 1928. do 1945. uglavnom je profesor crkvene povijesti na Bogoslovlji (Teološkom fakultetu) u Sarajevu. Godine 1945.–1961. predavao je crkvenu povijest i patrologiju na Filozofsko-teološkom institutu Družbe Isusove u Zagrebu, koji je tada djelovao u Palmotićevoj ulici.

Miroslav Vanino pokrenuo je i uređivao više časopisa koji su postali znakoviti. Djelujući za sarajevsku inteligenciju i mlade godine 1919., pokrenuo je časopis *Život*. Pater Vanino je stvorio aktualnu i zanimljivu koncepciju novoga časopisa s raznim vjerskim, filozofskim i moralnim pitanjima. Okupio je vrijedne suradnike. Spomenimo barem da je suradnik bio i ugledni kulturni djelatnik dr. Ljubomir Maraković, koji je već u prvom broju prikazao romane francuskoga katoličkog pisca Paula Bourgeta (1852.–1935.). Časopis *Život* bio je veoma ugledan i izlazio je do kraja 1944. Kada je ponovno počeo izlaziti 1971., naslov mu je morao biti modificiran kao *Obnovljeni život* — poglavito zbog tada još uvijek važeće komunističke zabrane, a zatim jer je pod našim starim imenom *Život* u Sarajevu počeo izlaziti drugi časopis.

Godine 1930. Vanino je u sklopu Bogoslovske akademije u Zagrebu pokrenuo novi časopis pod naslovom *Croatia sacra* — zbornik za crkvenu povijest Hrvata.

On ga je i uređivao prve četiri godine (1931.–1934.) i objavio u njemu dragocjene znanstvene studije o našim počecima kršćanstva i djelovanju pojedinih djelatnika u Crkvi. Zatim je 1932. pokrenuo časopis *Vrela i prinosi* — zbornik za povijest isusovačkog reda u hrvatskim krajevima. Tu je objavio brojne studije o djelovanju isusovaca. Dotični časopis zadnjih godina izlazi povremeno. U broju 20. (1995.) objavljena je bibliografija sviju članaka i indeks sviju imena koji se nalaze u prvih 20 brojeva.

Kao povjesničar Miroslav Vanino nam je ostavio svoje velebno životno djelo u tri sveska pod naslovom *Isusovci i hrvatski narod*. Na temelju obilne građe prikazao je djelovanje stare Družbe Isusove do njezina ukinuća g. 1773. U prvom svesku prikazano je djelovanje isusovaca u XVI. stoljeću i Zagrebački kolegij koji je prerastao u Sveučilište, pa je taj svezak bio objavljen 1969., o 300. obljetnici Sveučilišta u Zagrebu. Drugi svezak objavljen je 1987. i prikazuje rad ostalih četiriju kolegija: u Dubrovniku, Rijeci, Varaždinu i Požegi. Uz odgajateljski i školski rad Vanino prikazuje i druge vidike bogate isusovačke aktivnosti. Tu su najprije gradnje vlastitih objekata i crkvi kojima se posvećivala posebna briga, pa su pravi biseri baroka: akademska crkva sv. Katarine i crkva sv. Franje Ksavera u Zagrebu te crkva sv. Ignacija u Dubrovniku. Dvije su bivše isusovačke crkve danas postale katedrale: crkva sv. Vida u Rijeci i crkva Marijina uznesenja u Varaždinu.

Evo konačno i trećeg sveska koji izlazi uz 40. obljetnicu autorove smrti, a prikazuje domaće pučke misije, djelatnike u prekomorskim misijama, rezidenciju u Osijeku te književni rad. Zanimljivo je da Vanino ovaj svezak započinje s Bartolom Kašićem kao uzornim pučkim misionarom, a o njemu opet opširno govori u završnom poglavlju o književnom radu.

Moramo reći da je u ovom svesku Vaninov tekst znatno obogaćen na temelju

novih istraživanja i objavljivanja. Osijek je upotunio Kamilo Firinger, poglavlje o književnom radu dopunio je Mijo Korade, a glavni urednik Vladimir Horvat obavio je završnu reviziju. Ujedno je upotunio bibliografiju, naročito o Bartolu Kašiću, jer je otkrio i objavio 1990. njegov Hrvatsko–talijanski rječnik, a konačno je 1999. tiskana i Kašićeva Hrvatska Biblija.

Poglavlje Prekomorske misije donosi desetak misionara, od kojih su neki poznatiji u svijetu. To su redom: Ivan Vreman, Nikola i Ivan Ratkaj, Ferdinand Konščak, Nikola Plantić, Nikola Sušić, Franjo Ksaver Haller, Ignacije Szentmartony stariji i mlađi te Ivan Krstitelj Marchesetti.

Poglavlje Književni rad prikazuje više od tisuću djela raspoređenih u sljedeća poglavlja: Teologija, Sveto pismo, Mariologija, Pisci molitvenika, Katehetika, Spisi za njegovanje duhovnog života, Rječnici i slovnice, Govorništvo, Pjesništvo, Povijest i zemljopis.

Spomenimo na kraju da je Vaninova trilogija bogato ilustrirana sa po 16 stranica, na kunstdruk–papiru, umetnutih prema sadržaju među arke. Po obimu teksta prvi svezak ima 541 str. i davno je rasprodan, 2. svezak ima 739 str. i još se može nabaviti, a 3. svezak ima 575 stranica. Napomenimo da je na ovitku 3. sveska otisnut prvi zemljovid Hrvatske iz 1673. koji je izradio Varaždinac Stjepan Glavač—on je bio prvi profesor filozofije na Zagrebačkom kolegiju, a ujedno je bio i slikar. Stoga bi Zagrebački kolegij, nakon što je bio nazivan Muzejsko–galerijski prostor, mogao — umjesto Klovićevih — dobiti ime Glavačevi dvori.

Vladimir HORVAT

Josip TEMUNOVIĆ (ur.), *Zadužbina biskupa Budanovića*, Zbornik radova o biskupu Lajči Budanoviću, Zadružbinski odbor Zadružbine biskupa Budanovića. Subotica, 2004., 336 str.

Povodom 130. obljetnice rođenja, 80. obljetnice imenovanja za administratora Bačke apostolske administrature i 70. obljetnice osnivanja Zadružbine biskupa Budanovića (dalje ZBB) organiziran je i održan u Subotici znanstveni skup 14. i 15. listopada 2003. godine o pastoralnom liku biskupa mons. Lajče Budanovića, koji stoji u temeljima onog dijela Crkve koji se sada naziva Subotička biskupija. Zbornik objavljuje predavanja u kojima su obrađene teme sa skoro svih područja biskupova rada. Urednik sa žaljenjem ističe da Zbornik ne sadrži sva predavanja održana na skupu jer neki predavači iz nepoznatih razloga nisu poslali svoje tekstove, premda su radovi bili vrlo dobri. Uz to je u Zbornik uvršteno jedno predavanje koje je održano na znanstvenom skupu u Subotici u sjemeništu »Paulinum« od 7. do 12. listopada 1983., prigodom 25. obljetnice smrti biskupa Lajče Budanovića.

Nakon urednikova Predgovora Zbornik donosi predavanje mons. Bele Stantića: *Mons. Lajčo Budanović pastoralni radnik* — u kojemu se daje jezgroviti sadržaj i tijek Budanovićeve života i djelatnosti. Njegov pastoralni rad počinje danom svećeničkog redjenja 24. lipnja 1897. u Kaloči. Odmah mu je povjeren kapelanski rad u raznim župama. Zatim je 26. srpnja 1912. postao župnik u Bačkom Brijegu, 12. siječnja 1920. u župi sv. Terezije u Subotici, a 10. veljače 1923. imenovan je apostolskim administratorom novoosnovane Bačke apostolske administrature sa sjedištem u Subotici, izravno podložne Rimu. Za naslovnog biskupa cisamskog imenovan je 28. veljače 1927., a za biskupa je posvećen 1. svibnja 1927. godine. 30. lipnja 1936. održao je Sinodu, na kojoj je proglasio Bački zakonik (Codex Bachiensis) sa